

УДК 378.147:373.2.014.31:7

ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО ЕСТЕТИЧНОЇ ОЦІНКИ ЯВИЩ ДІЙСНОСТІ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

Анатолій Роздимаха

кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ Донецької області, Україна
rozdymaha.anatoly@yandex.ua

Людмила Одерій

кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ Донецької області, Україна
rozdymaha.anatoly@yandex.ua

Анотація. У статті з'ясовано, що суспільно значуще ціннісне орієнтування формується лише завдяки спеціально організованій педагогічній роботі. Статтю присвячено узагальненню теоретичних і практичних даних, отриманих при вивченні проблеми розвитку здатності дітей до естетичної оцінки явищ дійсності. Дослідження спрямовано на заохочення студентів до впровадження відповідних педагогічних технологій. Необхідними умовами оцінювання виступають наявність естетичних уявлень про ідеал та практично-дійова сторона. У статті визначені критерії здатності до естетичної оцінки явищ дійсності в дітей. Окреслено завдання та напрямки педагогічного впливу.

Ключові слова: естетична оцінка; здатність; напрямки; навчання; виховання; навколишнє середовище; мистецтво; особистість.

ИЗУЧЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ СПОСОБНОСТИ К ЕСТЕТИЧЕСКОЙ ОЦЕНКЕ ЯВЛЕНИЙ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ СРЕДСТВАМИ ИСКУССТВА

Анатолій Роздымаха

кандидат педагогических наук, доцент
ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»
г. Славянск Донецкой области, Украина
rozdymaha.anatoly@yandex.ua

Людмила Одерий

кандидат педагогических наук, доцент
ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»
г. Славянск Донецкой области, Украина

А. РОЗДИМАХА, Л. ОДЕРІЙ
Вивчення проблеми формування здатності до естетичної оцінки
явищ дійсності засобами мистецтва

rozdymaha.anatoly@yandex.ua

Анотація. В статті раскрыто, що ціннісні орієнтири особистості формуються тільки завдяки спеціально організованій педагогічній роботі. Стаття присвячена обобщенню теоретичних і практичних даних, отриманих при вивченні проблеми розвитку здатності дітей до естетичної оцінки явищ дійсності. Організоване авторами дослідження направлялось на пошук методів формування здатності до естетичної оцінки у дітей і залучення студентів до цієї роботи. В статті визначені критерії, намечені головні завдання напрямку впливу.

Ключові слова: естетична оцінка; здатність; напрямки; навчання; виховання; дійсність; мистецтво; особистість.

STUDYING THE PROBLEMS OF FORMING THE CAPACITY TO ESTIMATE PHENOMENON OF REALITY BY MEANS OF ART

Anatolii Rozdymakha

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
SHEE “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Donetsk region, Ukraine
rozdymaha.anatoly@yandex.ua

Liudmyla Oderii

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
SHEE “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Donetsk Region, Ukraine
rozdymaha.anatoly@yandex.ua

Abstract. The article discloses that the individual value orientations are formed only by specially organized pedagogical work. Organized by the authors of the study on finding methods of generating preschool children’s capacity for aesthetic evaluation and students’ involvement into this work. The article defines criteria and outlines major task directions. The authors introduce the findings which indicate that the use of the proposed system of education and training influences the development of preschool children’s ability to estimate reality.

Authors emphasize on the idea of the professional forming the future teacher who must be trained and who is required to master the most valuable character of humanism – the features of self-perfection, self-education. A student must realize during the period of studies, that personality of educator is the basis of his/her vital and professional successes that the teacher’s qualities and properties are provided by the high level of his self-realization in professional activity.

Certainly the aesthetic and artistic values have to be socially meaningful features created by humanity. In general, great attention is given to the aesthetic and artistic education of both students’ and future teachers’ deep acquaintance with the peculiarities of children’s aesthetic and artistic education, especially at preschool age, by means of different types of art (musical, graphic, theatrical, choreographic and others). In the curricula of higher educational pedagogical establishments a lot of time is given to study the subjects of aesthetic cycle. The

teachers of higher education establishments, who work out the programs of some courses, determine their proper purpose and task.

Key words: aesthetic estimation; an ability; education; training; art; a personality.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні наголошено, що професійне педагогічне навчання має готувати майбутнього педагога як людину культурну, людину зі сформованими професійними вміннями, що здатна до взаємодії з дітьми і дорослими.

Студенти повинні засвоїти, що педагогічна доцільність діяльності педагога – це і результат оволодіння психологічними та педагогічними знаннями, і наслідок раціонального використання потенціалу індивідуальності в процесі педагогічної взаємодії. Особливістю професійного навчання майбутнього педагога мають бути його громадська спрямованість, орієнтація на суспільно значущі цінності [1; 2].

Так стає наявною необхідність формування змісту ціннісних орієнтацій, що здатні впливати на поведінку, на діяльність особи в різних сферах життя, на різних рівнях – від окремого вчинку до діяльності людини зокрема. Здатність до естетичної оцінки навколишнього постає як особлива якість особистості, і її вивчення має велике значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нові підходи до підготовки майбутніх фахівців у галузі педагогіки з урахуванням кращих передових тенденцій попередніх років пропонують Л. Загородня, І. Зязюн, Н. Базилевич, Т. Дмитренко, І. Кривонос, О. Мирошник, Н. Пивовар, В. Семиченко, Н. Тарасевич, С. Тітаренко. Автори наголошують на ідеї, що сформовані якості й властивості особистості педагога-вихователя забезпечують високий рівень його самореалізації в професійній діяльності.

Естетичні й художні цінності створені людством постають, безперечно, суспільно значущими. У навчальних планах педагогічних вишів вивченню предметів естетичного циклу відводиться значна кількість кредитів і годин. Завданнями цих курсів є ознайомлення студентів з основами теорії та історії образотворчого мистецтва, і активізація потреби в саморозвитку щодо власної компетентності в теорії та практиці образотворчого мистецтва; залучення студентів до науково-дослідної роботи в галузі образотворчої діяльності дітей [3].

Існує багато досліджень, присвячених вивченню особливостей розвитку складових компонентів естетичної оцінки. Нашу наукову працю

спрямовано на дослідження особливостей заохочення студентів до вивчення, розробки і впровадження педагогічних технологій, спрямованих на розвиток у дітей здатності до естетичної оцінки навколишніх явищ.

Формування цілей статті. Мета статті – узагальнити теоретичні й практичні результати, отримані при вивченні проблеми щодо формування в дітей здатності до естетичної оцінки явищ дійсності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема розвитку здатності дітей до естетичної оцінки явищ дійсності займає чільне місце в естетичному вихованні особистості. У психолого-педагогічній літературі окреслену проблему визначено як одну з головних в естетичному вихованні. У запропонованій розвідці зроблено акцент на формуванні в дітей молодшого шкільного віку здатності до естетичної оцінки явищ дійсності засобами образотворчого мистецтва. Естетична оцінка – це встановлення з позиції особи уявлення про прекрасне, значущість навколишніх предметів, явищ дійсності та мистецтва. Це кінцева ланка, підсумок естетичного сприйняття, що виникає в процесі естетичного відношення [4].

Проведена нами робота дала змогу заохотити студентів до дослідницької діяльності, спрямованої на розвиток у дітей здатності до естетичної оцінки явищ дійсності засобами мистецтва. Формування ціннісних установок особи, залучення її до найвищих цінностей – суспільних ідеалів – є складовою частиною суспільного призначення образотворчого мистецтва. Повною мірою мистецтво виконує це призначення тоді, коли втілені в ньому цінності стають значущими для людини, визначають характер її життєдіяльності [5].

У ранньому віці зображувальне мистецтво і художня діяльність є одними з найдоступніших і емоційно захоплювальних форм творчості. На думку Н. Ветлугіної, Г. Лобунської, В. Міхалева, Б. Неменського, В. Сухомлинського, П. Якобсона, вплив творів мистецтва на людину настільки великий, що допомагає формуванню мотивів поведінки, інтересів і духовних потреб, безпосередньо заохочує до діяльності [4, с. 5]. У роботах Д. Кабалевського, В. Сухомлинського, Ю. Шарова, В. Шацької підкреслено, що естетична активність людини розповсюджується не лише на мистецтво. Дуже важливо виховувати дитину здатну на естетичні почуття, здібну відчувати, оцінювати і глибоко переживати прекрасне, діяти відповідно до законів краси.

Естетична оцінка складається з таких компонентів, як здатність емоційно сприймати естетичні якості явищ навколишнього середовища, його образів, відображених у творах мистецтва, та здатність використовувати свої уявлення про якості, відповідні естетичним категоріям, при естетичній оцінці навколишнього і творів мистецтва.

У психолого-педагогічних дослідженнях розглядалися різні аспекти розвитку структурних компонентів естетичної оцінки. Так Л. Якобсон, М. Рубінштейн, Б. Теплов, Ф. Тома, В. Штерн присвятили свої наукові роботи проблемі виникнення естетичних почуттів. Н. Сакуліна, Б. Пере, В. Штер у своїх дослідженнях розкрили питання розвитку в дитини почуття ритму, кольору, симетрії, гармонії. Б. Пере вказував, що діти швидко сприймають відсутність гармонії, симетрії. Проблеми естетичного сприймання розглядали Н. Ветлугіна, Є. Фльоріна, Н. Сакуліна. Психологи, аналізуючи естетичну оцінку, указували, що її слід розглядати як кінцеву ланку, підсумок процесу естетичного сприйняття. Сприймаючи й оцінюючи естетичні явища, дитина набуває досліду оцінювальної діяльності. Здатність художньо сприймати й естетично переживати є, з одного боку, передумовою, а з іншого – результатом естетичної оцінки до дійсності, що представляє здатність естетичного сприймання й естетичного почуття в дії [6].

Зауважимо, що необхідними умовами оцінювання є наявність естетичних уявлень про ідеал та практично-дійова сторона. А естетичне почуття, емоційне ставлення до предмета є первинною формою відображення об'єктивної цінності предмета. Естетична оцінка проявляється в усіх видах людської діяльності, охоплює всі сфери життя.

Узагальнення теоретичних досліджень дозволило нам розробити методику експериментальної роботи, спрямованої на розвиток у дітей здатності до естетичної оцінки явищ дійсності. До розробки і впровадження спеціально організованої роботи в цьому напрямі було залучено студентів. Було визначено критерії здатності дітей до естетичної оцінки явищ дійсності: здатність дошкільника емоційно сприймати естетичні якості навколишнього світу та їхнє відображення в мистецтві; здатність до засвоєння художнього досліду й використовувати свої естетичні та художні уявлення при оцінці. Необхідною умовою розвитку здатності до естетичної оцінки вважаємо залучення дітей до образотворчого мистецтва й продуктивної художньої діяльності – малювання.

Подальшу експериментальну роботу було спрямовано на пошук ефективних педагогічних технологій відповідно до обраної проблеми. Провідними завданнями та напрямками педагогічного впливу було визначено: розвиток емоційних компонентів, освоєння дійсності (сприйняття, естетичне переживання, емоційна оцінка); розвиток індивідуальних здібностей, фантазії, уяви кожної дитини; розвиток уявлення дітей про естетичні й художні властивості явищ дійсності та творів мистецтва; розвиток у дітей уміння використовувати свої естетичні уявлення для оцінювання результатів дитячої художньої діяльності, явищ дійсності, творів мистецтва.

Методика дослідження передбачала різні форми організації дітей: спеціальні тематичні заняття, нетрадиційні заняття щодо оцінювання творів мистецтва, ігри, вправи тощо. Особливо заохочувались спроби дітей висловити або виразити власну оцінку естетичних якостей дійсності. Результати проведеного дослідження свідчать, що використання окресленої системи навчання і виховання впливає на розвиток у дітей здатності до естетичної оцінки явищ дійсності.

Висновки. Проведене експериментальне дослідження підтвердило припущення щодо можливості розвитку в дітей здатності до естетичної оцінки явищ дійсності за умови використання виховних можливостей образотворчого мистецтва і дозволило зробити такі висновки:

- особливості психіки дітей складають умови для розвитку здатності до естетичної оцінки дійсності.

- необхідна умова розвитку здатності до естетичної оцінки дітей – це розвиток емоційного аспекту особистості дитини.

- обов'язковою умовою розвитку здатності до естетичної оцінки явищ дійсності є розширення знань і уявлень дітей про естетичні ознаки і якості дійсності і мистецтва.

- естетична розвиненість і обізнаність вихователя – важливий фактор розвитку особистості дитини.

- участь студентів у спеціальній роботі з дітьми, спрямованій на формування здатності до естетичної оцінки явищ дійсності, сприяла їхньому професійному зростанню, зацікавленості щодо проблеми виховання дітей, становлення їхньої самостійності, самосвідомості та підвищенню їхнього власного інтересу до проблем естетики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. В. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Вища шк., 2004. – 422 с.
2. Загородня Л. П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу: навчальний посібник / Л. П. Загородня, С. А. Тітаренко. – Суми: Універ. книга, 2010. – 319 с.
3. Підготовка фахівців з дошкільної освіти за кредитно-модульною системою організації навчального процесу: навчальний посібник / За ред. Т. І.Поніманської. – 2-ге вид., доп. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 304 с.
4. Неменский Б. М. Мудрость красоты: о проблемах эстетического воспитания / Б. М. Неменский. – М.: Педагогика, 1981. – 215 с.
5. Художественное творчество и ребёнок. Монография / Под ред. Н. А. Ветлугиной – М.: Педагогика, 1972. – 366 с.
6. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психолог. очерк. / Л. С. Выготский. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1967. – 122 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Ziazun, I. A., Kramushenko, L. V., & Kryvonos, I. V. (2004). *Pedagoghichna maisternist: pidruchnyk [Pedagogical mastership: a textbook]*. I. A. Ziazun (Ed.). Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
2. Zahorodnia, L. P. & Titarenko, S. A. (2010). *Pedahohichna maisternist vykhovatelja doshkilnoho zakladu: navchalnyi posibnyk [Pedagogical mastership: a tutorial]*. Sumy: Universalna knyha [in Ukrainian].
3. Ponimanska, T. I. (2010). (Eds). *Pidhotovka fakhivtsiv za kredytno-modulnoiu systemoiu orhanizatsii navchalnoho protsesu: navchalnyi posibnyk [Training specialists in preschool education according to credit-modular system of educational process: a tutorial]*. Kyiv: Vydavnychii Dim "Slovo" [in Ukrainian].
4. Nemenski, B. M. (1981). *Mudrost krasoty: o problemakh esteticheskogo vospiteniya [Beauty wisdom: about problems of aesthetic education]*. Moscow: Pedagogica [in Russian].
5. Vetlugina, N. A. (1972). (Eds.). *Khudozhestvennoe tvorchestvo i rebenok [Art creativity and a child]*. Moscow: Pedagogica [in Russian].
6. Vygotskiy, L. S. (1967). *Voobrazhenie i tvorchestvo v detskom vozraste: psikhologicheskij ocherk [Imagination and creativity in childhood: psychological outline]*. Moscow: Prosveshchenie [in Russian].